

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Ilman uusia ja merkittäviä ilmastotoimia Suomi ei tule saavuttamaan EU:n ilmastovelvoitteita tai vuodelle 2035 asetettua tavoitetta hiilineutraaliudesta. Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen maankäyttösektorilla on osoittautunut vaikeaksi. Kehitys on johtanut siihen, että Suomen nettopäästöt eivät ole vähentyneet viimeisinä vuosikymmeninä. Maankäyttösektorin tilanteen vuoksi taakanjakosektorin ilmastotoimien merkitys kasvaa entisestään. Kuten luonnoksessa todetaan, taakanjakosektorin päästöjen vähentäminen vaikeutuu vuoden 2030 jälkeen.

Pohjois-Savon ELY-keskuksen näkemyksen mukaan suunnitelma sisältää huomattavia epävarmuuksia esitettyjen toimien vaikuttavuudesta. Tukitoimista ja monista muista ohjauskeinoista ei ole tehty sitovia päätöksiä ja toimet eivät ole riittäviä Suomen ilmastotavoitteisiin nähden.

Liikenne

Avovastaus

Liikenteen päästövähennystoimet ovat riittämättömiä suhteessa Suomen, maakuntien ja kuntien ilmastotavoitteisiin. Monilla alueilla liikenteen ja maatalouden ilmastopäästöjen osuus alueellisista kasvihuonekaasupäästöistä on kasvanut energiasektorin ilmastopäästöjen vähennettyä ennakoitua nopeammin. Lisäksi liikenteen päästövähennystoimet nojaavat pitkälti sosiaaliseen ilmastorahastoon (SCF), jonka toteutukseen ja vaikuttavuuteen liittyy huomattavia epävarmuuksia.

Suunnitelmaluonnoksessa todetaan, että hallitusohjelmaan kirjatut päästöjä lisäävät toimet voivat vaarantaa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksen saamisen, arviolta 80 milj. euroa, mikäli Euroopan komissio tulkitsee nk. fossiilittoman liikenteen tiekartta -uudistuksen

perutuksi. Tämän vuoksi liikennesektorin lisätoimiin ja niiden vaikuttavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Autokannan sähköistymistä tulisi tukea suunniteltua voimakkaammin. Lisäksi uusiutuvan polttoaineen jakeluvelvoitetta kasvattamalla voidaan saavuttaa nopeita päästövähennyksiä liikennesektorilla.

Suunnitelmaan tulisi lisätä toimia kestävän liikkumisen ja siihen liittyvien palveluiden tukemiseksi voimakkaammin. Lisärahoitusta tarvittaisiin erityisesti julkisen liikenteen palvelutason parantamiseksi sekä kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden sekä verkostojen kehittämiseen. Avustuksien hakemisen tulee olla houkuttelevaa myös pienemmille kunnille, joilla on pienemmät resurssit.

Vähäpäästöisten matkaketjujen, raideliikenteen sekä raiteilla kulkevan vähäpäästöisen tavaraliikenteen kehittäminen eivät sisälly suunnitelman toimenpiteisiin, jota voidaan pitää merkittävänä puutteena liikenteen ilmastotavoitteisiin nähden. Parantamalla raideliikenteen saavutettavuutta voidaan lisätä raideliikenteen houkuttelevuutta ja saavuttaa muutoksia kulkutapajakaumaan sekä siten liikenteen päästövähennyksiä. Liikenteen digitaalisen tiedon hyödyntämisellä sekä lippu- ja maksujärjestelmiä kehittämällä voidaan lisätä kestävien liikkumismuotojen houkuttelevuutta. Siirtämällä tavarakuljetuksia raiteille vähennetään kuljetusten ilmastopäästöjä ja parannetaan liikenneturvallisuutta.

Joukkoliikenteen käyttöä tukevat toimet ovat tärkeitä varsinkin haja-asutusalueella ja siellä, missä joukkoliikennetarjonta on heikkoa. Vähäpäästöisten kulkutapojen ja matkaketjujen tulee olla kaikkien käyttäjäryhmien saavutettavissa. Julkisesti hankittujen kuljetusten osalta pitäisi pystyä entistä paremmin yhteensovittamaan hankintoja ja niiden kriteereitä.

MAL-sopimusten jatkamista pidetään kannatettavana ja vaikuttavana keinona kaupunkiseutujen liikenteen kestävään kehittämiseen. Valtion ja kuntien yhteishankkeiden toteuttamiseksi rahoitusmekanismien tulee olla joustavia ja eri alueiden tarpeisiin vastaavia.

Latausinfraa koskevia toimenpiteitä pidetään tärkeinä ja kannatettavina. Biokaasun käytön edistämällä raskaassa liikenteessä hankintatuin voidaan saavuttaa merkittäviä päästövähennyksiä ja edistää kiertotaloutta. Tukimekanismeissa tulee huomioida teollisuuden ja logistiikan tarpeet kattavammin koko Suomessa sekä sähkön, vedyn ja metaanin jakeluinfrastruktuurin kehittäminen muutenkin kuin EU:n sosiaalisen ilmastorahaston (SCF) kautta.

Maatalous

Avovastaus

Maatalouden esitetyt toimet eivät Pohjois-Savon ELY-keskuksen näkemyksen mukaan vastaa päästövähennystavoitteita. WEM-skenaario sisältää toimia, jotka eivät ole toteutuneet ja siten suunnitelmassa esitetty lisätoimien tarve on liian pieni.

Maatalouden ilmastotoimien vaikuttavuuden kannalta tulisi kiinnittää huomioita erityisesti turvemaihin sekä biokaasun tuotannon edellytysten vahvistamiseen. Ilmastomuutoksen myötä erilaisia sopeutumiskeinoja tulee tukea vahvemmin. Näitä keinoja ovat muun muassa säätosalaajitus- ja kastelujärjestelmien perustaminen.

Vettämiskelpoisten turvepeltojen muuttaminen kosteikoiksi vähentää erityisesti maankäyttösektorin ilmastopäästöjä, mutta myös taakanjakosektorin päästöjä, koska maaperän N₂O-päästöt raportoidaan taakanjakosektorilla. Kosteikkojen perustaminen ei ole nykyisten tukimuotojen myötä riittävän houkuttelevaa maanomistajille, jotta näillä saataisiin aikaan merkittäviä päästövähennyksiä turveilla. Lisäksi kosteikkojen hoitovelvoitteet on koettu vaikeaksi. Turvemaiden päästövähennyksiä vahvistavia tukimuotoja tulisi muuttaa niin, että ne houkuttelisivat maanomistajia hakemaan tukea ilmastotoimille, joilla voidaan vahvistaa myös alueellista ilmastomuutokseen sopeutumiskykyä. Turvemaita koskevien ilmastotoimien vaikuttavuuteen tulee kiinnittää huomioita rahoituksen pitkäjänteisyydellä. Kosteikkoviljelyä voitaisiin edistää laajentamalla tukikelpoisten kasvien valikoimaa. Lisäksi viljelijät tarvitsevat helposti saavutettavaa tietoa peltöjen soveltuvuudesta vettämiseen.

Metsä-pinta-alan laajentamisen sekä maatalousmaan hiilensidontaan ja hiilivarastojen ylläpitoon tähtääviä toimia pidetään kannatettavana. Palkokasvien viljely edistää vähähiilistä viljelyä.

Ohjauskeinot ruokajärjestelmän ilmastotoimien vaikuttavuuden vahvistamiseksi eivät ole riittäviä. Suunnitelma korostaa ruokaketjun toimijoiden omia päästövähennystoimenpiteitä.

Tilusjärjestelytoiminnan edistämistä ja nopeuttamista pidetään kannatettavana. Tilusjärjestelyillä voidaan tehokkaasti vähentää peltöjen raivaustarvetta ja työkoneliikennettä peltolohkojen välillä. Tilusvaihdossa ollaan edistymässä ja tahtotila tiloilla on suuri energian hinnan noustessa. Omistajuuden vaihdos on usein pitkälinen prosessi, jota voitaisiin muuttaa sujuvammaksi. ELY-keskukset ovat edistäneet tilusjärjestelyiden toteuttamista yhteistyössä Maanmittauslaitoksen kanssa. Peltöjen tukitasot kannustavat monilla alueilla edelleen viljelyyn, jolla ei ole markkinatarvetta.

Monien esitettyjen maatalouden toimien päästövähennysvaikutuksia ei ole arvioitu tarkemmin. Vaikutuksia tulisi arvioida osana suunnitelmaa.

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Öljy- ja maakaasulämmityksestä luopumisen tuen jatkoa sekä korotetun kotitalousvähennyksen jatkamista öljylämmityksestä luopumiseksi pidetään kannatettavana.

Työkoneet

Avovastaus

Vähäpäästöisten työkoneiden käyttöönoton edistämiseksi infraa tulee kehittää erityisesti teollisuuskeskittymissä, huomioiden myös raskaan liikenteen ja logistiikan tarpeet. Osoittamalla tukea latausinfraan vahvistamiseen voidaan saavuttaa merkittäviä päästövähennyksiä molemmilla sektoreilla, joilla sähköistäminen on ollut henkilöautokantaan verrattuna huomattavasti hitaampaa.

Työkoneiden hankintakriteereillä voidaan saavuttaa merkittäviä vaikutuksia ilmastopäästöihin ja muihin ympäristövaikutuksiin. Kuntien ja muiden toimijoiden yhteisillä hankintakriteereillä tai hankintojen vaatimuksia yhteen katsomalla voidaan vaikuttaa kaluston vähäpäästöisyyteen ja uusiutumiseen.

Jätehuolto

Avovastaus

-

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

ELY-keskukset ja kunnat valvovat teollisuuslaitosten toiminnan ympäristönsuojelulain mukaisuutta sekä edistävät vihreää siirtymää. Siirtymä puhtaampiin energiantuotantomuotoihin parantaa elinkeinoelämän kilpailukykyä ja vähentää tuontienergiaan liittyviä riskejä. Suunnitelmaluonnokseen tulisi lisätä teollisuuden kiertotaloutta edistäviä toimia, jotka vähentävät myös neitseellisten raaka-aineiden käyttöä ja vähentävät ilmastopäästöjä. Yritysten materiaalikatselmusten tuki tulisi palauttaa. Energiatehokkuussopimustoiminnan jatkoa kaudelle 2026–2035 sekä sen rahoituksen vahvistamista pidetään kannatettavana ja vaikuttavana ilmastotoimena.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

Kuntien ja alueiden ilmastotyötä tulisi tukea erillisellä rahoitusohjelmalla. Tästä on hyviä kokemuksia mm. Kuntien ilmastoratkaisut -rahoitusohjelmasta. Valtiohallinnon rooli alueellisten ilmastotavoitteiden saavuttamisessa on merkittävä ja se tulisi tunnistaa suunnitelmassa vahvemmin. Valtionhallinnon organisaatioilla on mahdollisuus parantaa alueellisten ilmastotoimien vaikuttavuutta rahoituksen, neuvonnan, valvonnan ja uuden tiedon tuottamisen keinoin. Alueelliset toimijat ELY-keskus ja maakuntaliitto ovat vuosien ajan tehneet yhteistyötä ja kehittäneet vaikuttavia ilmastotyön malleja ja roolituksia. Mikäli alueellisen ilmastotyön toivotaan jatkuvan ja edelleen vahvistuvan, tulee tähän osoittaa resursseja. Lisäksi keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa tulisi tunnistaa, että myös aluekehittäminen ja siihen liittyvä rahoitus ovat keinoja suunnata rahoitusta ja kehittämistyötä vaikuttaviin ilmastotoimiin.

Valtakunnallisesti kattavien, yhtenäisten ja maksuttomien päästötyökalujen (kasvihuonekaasujen päästötietopalvelu ja päästöskenaariotyökalu) rahoituksen ja jatkuvuuden varmistaminen on tärkeää alueiden ilmastotyön tukemiseksi.

Kuntien energiatehokkuussopimuksien ja alueellisen energianeuvonnan jatkaminen on kannatettavaa ja niiden rahoitus tulisi turvata pitkäjänteisesti.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

-

Julkiset hankinnat

Avovastaus

-

Muut poikkisektorit

Avovastaus

-

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

-

Muita huomioita

Avovastaus

-

Huttunen Tommi
Pohjois-Savon ELY-keskus

Kettunen Tapio
Pohjois-Savon ELY